

۱۶۱۵ مجتبع آموزش عالی امام خمینی

سرشناسه:	کریبی جهرمی، علی، ۱۳۲۰-
عنوان و نام پدیدآور:	صبح سعادت؛ منشور اخلاق در مکتب امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> / آیه الله علی کریمی جهرمی.
مشخصات نشر:	قم؛ مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی <small>علیه السلام</small> ، ۱۳۹۸.
مرجع تولید:	مجتبع آموزش عالی امام خمینی <small>علیه السلام</small>
مشخصات ظاهری:	۱۱۱ ص؛ ۱۴/۵/۲۱۰۵/۵ م.م
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۶۵۴-۰
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه.
عنوان دیگر:	منشور اخلاق در مکتب امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> .
موضوع:	کریبی جهرمی، علی، ۱۳۲۰ -- وعظ
موضوع:	علی بن ابی طالب <small>علیه السلام</small> ، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- دیدگاه درباره اخلاق
موضوع:	Ali ibn Abi -talib, Imam I, 600 -661 -- Views on ethics
موضوع:	علی بن ابی طالب <small>علیه السلام</small> ، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- نهج البلاغه -- نامه ها
موضوع:	Ali ibn Abi -talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Correspondence
موضوع:	اخلاق اسلامی - Islamic ethics
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی <small>علیه السلام</small> العالمية. مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی <small>علیه السلام</small>
شناسه افزوده:	Almustafa International UniversityAlmustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	۲۱۳۹۸ص ۴/ک/۱۰/۵ BP
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۰۸
شماره کتابشناسی ملی:	۵۶۵۱۷۷۹

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

صبح سعادت (منشور اخلاق در مکتب امیرالمؤمنین علیه السلام)

مؤلف: آیه الله علی کریمی جهرمی

چاپ اول: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۰ ق

ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز پخش

● ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸

تلفن: ۳۶۱۳۴ ۳۷۸۳۶۱۳۴ +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ +۹۸ ۲۵

● ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ +۹۸ ۲۵

@ pub_almustafa

http://buy-pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریکنندی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: علی عبادی فرد
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت الله یزدانی
- صفحه آرا: سید محمد رضا جعفری

صبح سعادت

(منشور اخلاق در مکتب امیرالمؤمنین علیه السلام)

آیه الله
علی کریمی جهرمی

مجتمع آموزش عالی
امام خمینی رحمته الله علیه

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان گذاران این شجره طیبه، به ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می باشد. «جامعة المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم العالمية» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم «مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره مند سازند.

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله و سلم

فهرست

پیش‌گفتار

۱۱ || گفت‌وگوی پیامبر با دختر حاتم طائی

منشور اخلاق در مکتب امیرالمؤمنین علیه السلام

طرح مباحث در مجمع طلاب و فضلا	۱۳
۱. فراگیری اخلاق از نخستین مؤمن بالله	۱۴
۲. محوریت این مباحث اخلاقی و جایگاه آن از نظر دو دانشمند بزرگ	۱۴
۳. شناخت بیشتر از مخاطبِ نامه	۱۵
شماره این نامه مبارک در مصادر مختلف	۱۸
۴. متن نامه مبارک امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small>	۱۸
ومن کتاب له <small>علیه السلام</small> ، إلی الحارث الهمدانی	۱۸
چنگ زدن به دامن قرآن	۱۹
نخستین ارشاد و رهنمود امام در مورد قرآن	۱۹
ارشاد و رهنمود دوم امام در مورد قرآن	۲۰
۱. نمونه‌هایی از خیرخواهی‌های قرآن	۲۱
۲. ارشاد و توصیه قرآن به همه امت‌ها	۲۲
ارشاد و رهنمود سوم امام در مورد قرآن	۲۳
۱. پاسخ مأمون به شکایت دخترش از امام جواد <small>علیه السلام</small>	۲۴
۲. داستانی از ابن سیرین	۲۵
۳. سخن جاودان امیرمؤمنان <small>علیه السلام</small>	۲۵
۴. نامه طاووس یمانی	۲۶

چهارمین رهنمود امام در مورد قرآن	۲۷
درس گرفتن از گذشته برای آینده	۲۷
۱. داستان‌هایی عبرت‌انگیز	۲۹
۲. اشعار تکان‌دهنده ابوالعاهیه در مجلس هارون	۳۰
۳. بهترین بیان در عبرت و درس گرفتن از روزگار	۳۲
۴. عبور امام امیرالمؤمنین برمدائن	۳۳
۵. اشعاری عبرت‌انگیز	۳۳
۶. نامه عبرت‌انگیز حضرت موسی بن جعفر <small>علیه السلام</small> به هارون	۳۴
بزرگداشت اسم مبارک خداوند	۳۵
۱. امام سجاد <small>علیه السلام</small> و تعظیم اسم خداوند	۳۷
۲. نکاتی چند در ذیل این بحث	۳۷
۳. سوءاستفاده از اسم خداوند و اولیای الهی	۳۸
۴. سید بن طاووس و تجلیل خاص از اسم خداوند	۳۹
۵. داستان بُشرحافی	۳۹
زیاد یاد مرگ کردن	۳۹
۱. زیرک‌ترین تمام مردم	۴۰
۲. فواید و آثار و برکات یاد مرگ	۴۱
۳. آنجا که پیامبرمردی را شایسته ستایش نمی‌بینند	۴۲
تمتّای مرگ در چه شرایطی خردمندانه است؟	۴۲
۱. حضرت موسی و مردی که آرزوی مرگ می‌کرد	۴۳
۲. چه کسی با مرگ به راحتی می‌رسد؟	۴۴
۳. آمادگی مرگ چیست؟	۴۴
بهترین معیار در زندگی انسانی و اعمال آدمی	۴۵
۱. گزینش یک جمله از همه کتاب تورات	۴۷
۲. وصایای پیامبر بزرگوار	۴۸
۳. توصیه‌های حذیفه به فرزند در حال مرگ	۴۹
۴. احنف بن قیس علی <small>علیه السلام</small> را برای معاویه وصف می‌کند	۵۰
آبرومندی و حفظ آبرو	۵۱
۱. داستان مرد فاضل مصری و یک شاعر پرگو	۵۲

۲. توصیه همیشگی امام امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small>	۵۳
۳. سه گروه مردم از نظر امام علی <small>علیه السلام</small>	۵۴
چیزی که انسان را به دروغ گویی می‌کشاند	۵۶
رد کردن هرچه را از مردم می‌شنویم نشانه جهل است	۵۷
عالی‌ترین صفات انسانی، وصایایی که همگان هر لحظه بدان نیازمندیم	۵۸
۱. چرایی نام‌گذاری امام هفتم به کاظم	۶۰
۲. نمونه‌ای از کظم غیظ امام کاظم <small>علیه السلام</small>	۶۱
۳. نمونه‌هایی از عفو و اغماض و بزرگواری حضرت علی <small>علیه السلام</small>	۶۳
۴. اوج آقایی و بزرگواری امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small>	۶۳
۵. گذشت‌کننده ذلیل نیست، ظالم ذلیل است	۶۵
۶. عزیزترین بندگان نزد خدا	۶۵
وظایف انسان در قبال نعمت‌های الهی	۶۶
۱. اسراف‌کاران برادران شیطان‌اند	۶۷
۲. ظهور آثار نعمت‌های الهی در زندگی انسان	۶۸
۳. ملاقات هارون با اصرعی	۶۹
برترین همه مؤمنان	۷۰
۱. سخنی بس زیبا و سازنده از امام علی <small>علیه السلام</small>	۷۱
۲. امام وزنی که شوهرش او را از خانه بیرون کرده بود	۷۲
۳. برخورد شدید امیرالمؤمنین با امام حسن <small>علیه السلام</small>	۷۳
کسانی که باید از مجالست با آن‌ها دوری کرد	۷۵
۱. نهی از مجالست با بدعت‌گزاران	۷۷
۲. رهنمودی از حضرت سلیمان	۷۷
۳. قطع رابطه دوستی	۷۸
سکونت در شهرهای بزرگ که مجمع مسلمانان است	۷۹
۱. هجرت پیامبر و یاران از مکه به مدینه	۸۲
۲. آن‌جا که حُمران بن اعین مجلس را ترک کرد	۸۳
۳. سید حمیری از مجلس دوستان برخاست و رفت	۸۴
۴. بانویی که مکه را ترک کرد و به حبشه مهاجرت نمود	۸۵
به‌کار انداختن فکرو اندیشه تنها در امور مهم و نافع	۸۵

۱. فضول از کلام	۸۶
۲. امیرالمؤمنین و مردی که سخنان بیهوده می‌گفت	۸۶
پرهیزان نشستن در مراکز عمومی مثل بازار	۸۷
۱. بازار، جایگاه گناهان بسیار	۸۸
۲. خطاب عتاب‌آمیز امیرالمؤمنین به بازاریان	۹۰
بهترین راه برای پیدایش حالت شکر در انسان	۹۰
۱. سفارش‌های پیامبر به ابوذر	۹۱
۲. سخنی از امام صادق <small>علیه السلام</small>	۹۲
مسافرت در روز جمعه به لحاظ وظایف آن، مطلوب نیست	۹۲
برنامه امام باقر <small>علیه السلام</small> در جمعه‌ها بویژه جمعه‌های ماه رمضان	۹۴
اطاعت و فرمانبرداری خداوند در همه امور	۹۴
ملاک کلی در تقرب به خدا	۹۵
چاره جویی ظریفانه در وادار کردن نفس به عبادت.	۹۶
مدارا کردن با نفس و حفظ نشاط در عبادت	۹۶
۱. ریاضت بی‌رویه	۹۷
۲. ابوذر و استراحت برای عبادت	۹۷
۳. نشاط در عبادت	۹۸
واجبات الهی را باید دقیق انجام داد	۹۹
امام عسکری و فرارسیدن وقت نماز	۱۰۰
بدترین وقت که ممکن است مرگ انسان فرا رسد	۱۰۰
تحدیر از مصاحبت نااهلان	۱۰۲
حفظ وقار و جایگاه خداوند و دوستی دوستان خدا	۱۰۳
۱. توبه بشرحافی	۱۰۳
۲. یک آزمایش دقیق	۱۰۴
۳. داستان خواندنی محمدبن ابی‌حذیفه	۱۰۴
غضب یا جند عظیم از جنود شیطان	۱۰۶
۱. وصیت و سفارش پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>	۱۰۷
۲. شجاع و قهرمان واقعی	۱۰۸
کتابنامه	۱۰۹

پیش‌گفتار

یکی از مباحث مربوط به اخلاق، اهمیت و موقعیت بی‌بدیل آن در حیات انسانی است.

برای درک این مطلب چند نکته را ذکر می‌کنیم که هرکدام در ترسیم جایگاه اخلاق اثری ویژه دارند.

۱. مکرمات‌های اخلاقی از مزایا و نقاط درخشان حیات انبیا و شخصیت برجسته و باعظمت آنان است؛ چنان‌که در روایات شریفه آمده:

إِنَّ اللَّهَ خَصَّ الْأَنْبِيَاءَ (رسله خ ل) بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ؛
یقیناً خداوند انبیا [رسولان خود] را به مکرمات‌های اخلاقی
اختصاص داد.

بنابراین مکارم اخلاق و خلق و خویهای پسندیده وجه امتیاز انبیای الهی و رسولان آسمانی و هادیان میلیون‌ها نفوس انسانی به شمار می‌رود.

۲. هدف از بعثت پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ تکمیل اخلاق فاضله و بالا بردن خویهای انسانی در میان جامعه بوده است و این مطلب در کلام شریف آن بزرگوار و فرزندانش با بیانات گوناگون آمده است:

الف) «أَمَّا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ»؛^۲ من از طرف خداوند

۱. کافی، ج ۲، ص ۵۶؛ بحارالانوار، ج ۶۷، ص ۳۷۱؛ سفینه البحار، ج ۱، ماده خلق.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۲۸۲.

برانگیخته شدم که مکرمات‌های اخلاقی را کامل نمایم.

ب) از حضرت امام زین‌العابدین علیه السلام نقل شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «بُعثت بمكارم الاخلاق و محاسنها»؛^۱ من برای ترویج مکرمات‌های اخلاق و زیبایی‌های آن مبعوث شدم.

ج) از حضرت علی بن موسی الرضا علیه السلام روایت شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

عليكم بمكارم الاخلاق فان الله عزوجل بعثني بها؛^۲

بر شما باد مکرمات‌های اخلاقی را پیشه کنید که خداوند عزیز و جلیل مرا بدان مبعوث داشت.

فرق میان نقل اول و دوم این است که در نقل اول کلمه «انما» که دال بر حصر است در صدر و آغاز کلام آمده است و در نقل دوم این لفظ نیست و از آن طرف مکارم اخلاق با کلمه «ومحاسنها» مؤکد شده است.

فرق جمله سوم با دو جمله قبل این است که در آن دو نقل فقط هدف بعثت بیان شده که آن تکمیل و پیشرفت مکرمات‌ها و فضایل اخلاقی است. ولی در نقل سوم نخست انسان‌ها را به فراگیری و ائصاف به مکرمات‌ها و ویژگی‌های اخلاقی امر می‌کند و آن‌گاه بعثت خود از سوی خداوند با هدف پیشبرد و رشد اخلاق را علت آن امر و اهتمام خود قرار می‌دهد.

۳. مکرمات‌های اخلاقی خود عامل نجات و سعادت است.

از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام نقل شده که فرمود:

يا عجباً لرجل مسلم يحينه اخوه المسلم في حاجة فلا يري نفسه للخير اهلاً فلو كان لا يرجو ثواباً ولا يخشى عقاباً لقد كان ينبغي له ان

۱. مشکاة الانوار، ص ۲۴۳.

۲. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۲۸۳.

يسارع إلى مكارم الاخلاق فانها مما تدل على سبيل النجاه...!'
چقدر تعجب‌آور است رفتار مرد مسلمانی که برادر دینی‌اش
برای حاجتی نزد وی بیاید و او خود را - از روی بی‌اعتنایی - اهل
این کار خیر «نبیند و انجام ندهد. این فرد مسلمان اگر بر فرض،
امیدی به پاداش الهی و خوفی از عذاب خدا نمی‌داشت،» شایسته
بود از جهت مکرمت‌های اخلاقی به این کار سبقت بگیرد و با
سرعت، حاجت و نیاز او را برآورده سازد، زیرا مکارم اخلاق خود از
عوامل رستگاری و نجات و پیروزی است.
۴. خداوند مکرمت‌های اخلاقی را دوست می‌دارد.

گفت‌وگوی پیامبر با دختر حاتم طائی

اسیران قبیله طی را به مدینه آوردند. دختری در میان آن‌ها خطاب به
پیامبر گفت: یا محمد! اگر صلاح می‌دانید مرا رها کنید و گروه‌های عرب
را به شماتت من و مدارید، زیرا من دختر بزرگ و رئیس قوم خود هستم؛ «و
انّ ابی کان یحیی الذمار و یفکّ العانی و یشبع الجایع و یطعم الطعام و
یفشی السلام ولم یردّ طالب حاجة قطّ»؛

پدر من از هر کسی که نیاز به دفاع داشت حمایت می‌کرد؛ اسیر را آزاد
می‌نمود و گرسنه را سیر می‌کرد و به مردم طعام می‌داد و سلام را در میان
مردم آشکار می‌کرد و هرگز صاحب حاجتی را از در خانه خود نراند و
ناامید نساخت.

پیامبر ﷺ در پاسخ او فرمود: «یا جاریة هذه صفة المومنین حقاً لو
کان ابوک مسلماً لترحمنا علیه خلّوا عنها فانّ اباها کان یحبّ مکارم الاخلاق

و انّ الله يحب مكارم الاخلاق؛ ای دختر، این صفاتی که تو از پدرت برشمردی، حقّاً صفت مؤمنان است؛ اگر پدر تو مسلمان بود، بر او ترحم آورده و رحمت می فرستادیم. بعد به اصحاب فرمود: رهایش کنید، زیرا پدرش مکرمت های اخلاقی را دوست می داشت و خداوند مکرمت های اخلاقی را دوست می دارد.

ابوبردة بن دینار برخاست و عرض کرد: یا رسول الله، آیا خداوند مکرمت های اخلاقی را دوست دارد؟

پیامبر در پاسخ فرمود: «والذی نفسی بیده لایدخل الجنة الا حسن الاخلاق»؛ سوگند به آن که جانم در دست اوست، داخل بهشت نمی شود، جز انسانی که دارای اخلاق پسندیده باشد.